

УДК 331.522

ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ТРУДОРЕСУРСНОЇ ВОЛАТИЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

<http://orcid.org/0000-0003-0946-9940>

Міщенко Світлана Олегівна, аспірант інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості, м. Київ, sv.mishchenko.79@gmail.com

Svetlana Mishchenko, postgraduate, Ukrainian State Employment Service Training Institute, Kyiv

S. Mishchenko. Patterns of formation and development of the labor market in conditions of labor-resource volatility: theoretical and methodological aspect.

The article indicates that the labor market is an important element of a market economy, which performs the most important checks in the system of labor reproduction, its distribution between industries and sectors of the economy, regulating the demand and supply of workers, providing an impetus for professional and territorial mobility. It is determined that in the system of a market economy, the labor market is an indicator, the state of which allows us to evaluate the effectiveness of socio-economic transformations. Modern views on the labor market were formed by a long process of evolution of economic thought in the formation and development of this market. The first scientific studies in this area concerned the role of labor in the economic system and highlighted the problems of its use in the conditions of a spontaneous, unregulated market economy in England. It is concluded that under such conditions the Ukrainian labor market requires the search for mechanisms to increase the competitiveness of the workforce and create incentives that can stimulate the population to productive labor. The regulatory policy's decision on specific tasks for the formation and development of the labor market in the context of labor-resource volatility should be carried out within the framework of a nationwide targeted strategy for employment of the population, taking into account the structural features of matching supply and demand at the regional level. This strategy, firstly, should be aimed at a harmonious combination of state and market regulators, secondly, should be aimed at strategic development of the workforce due to bringing the characteristics of the latter in line with demand, and thirdly, it should be able to effectively implement the function staffing at the micro level.

Міщенко С. О. Закономірності формування і розвитку ринку праці в умовах трудоворесурсної волатильності: теоретико-методологічний аспект.

В статті зазначено, що ринок праці є важливим елементом ринкової економіки, який виконує найважливіші функції в системі відтворення робочої сили, розподілу її між галузями та секторами економіки, регулюючи обсяги попиту та пропозиції працівників, надаючи імпульс професійній і територіальній мобільності. Визначено, що в системі ринкової економіки ринок праці є індикатором, стан якого дозволяє оцінити дієвість соціально-економічних перетворень. Сучасні погляди на ринок праці були сформовані тривалим процесом еволюції економічної думки щодо формування і розвитку даного ринку. Перші наукові дослідження в цій сфері стосувались ролі праці в економічній системі та висвітлювали проблеми її використання в умовах стихійної, нерегульованої ринкової економіки в Англії. Зроблено висновок, що за таких умов український ринок праці потребує пошуку механізмів підвищення конкурентоспроможності робочої сили та створення стимулів, які здатні спонукати населення до продуктивної праці. Вирішення регуляторною політикою конкретних завдань щодо формування й розвитку ринку праці в умовах трудоворесурсної волатильності має здійснюватись в рамках загальнонаціональної цільової стратегії зайнятості населення, з урахуванням структурних особливостей відповідності попиту та пропозиції на регіональному рівні. Зазначена стратегія, по-перше, має бути спрямована на гармонійне поєднання державних й ринкових регуляторів, по-друге, бути націлена на стратегічний розвиток робочої сили через приведення характеристик останньої у відповідність до попиту, по-третє, має бути здатна ефективно реалізовувати функцію кадрового забезпечення на мікрорівні.

Мищенко С. А. Закономерности формирования и развития рынка труда в условиях трудоресурсной волатильности: теоретико-методологический аспект.

В статье указано, что рынок труда является важным элементом рыночной экономики, который выполняет важнейшие функции в системе воспроизводства рабочей силы, распределения ее между отраслями и секторами экономики, регулируя объемы спроса и предложения работников, предоставляя импульс профессиональной и территориальной мобильности. Определено, что в системе рыночной экономики рынок труда является индикатором, состояние которого позволяет оценить действенность социально-экономических преобразований. Современные взгляды на рынок труда были сформированы длительным процессом эволюции экономической мысли по формированию и развитию данного рынка. Первые научные исследования в этой сфере касались роли труда в экономической системе и освещали проблемы ее использования в условиях стихийной, нерегулируемой рыночной экономики в Англии. Сделан вывод, что при таких условиях украинский рынок труда требует поиска механизмов повышения конкурентоспособности рабочей силы и создания стимулов, которые способны побудить население к производительному труду. Решение регуляторной политикой конкретных задач по формированию и развитию рынка труда в условиях трудоресурсной волатильности должно осуществляться в рамках общенациональной целевой стратегии занятости населения, с учетом структурных особенностей соответствия спроса и предложения на региональном уровне. Указанная стратегия, во-первых, должна быть направлена на гармоничное сочетание государственных и рыночных регуляторов, во-вторых, быть нацелена на стратегическое развитие рабочей силы из-за приведения характеристик последней в соответствие со спросом, в-третьих, должна быть способна эффективно реализовывать функцию кадрового обеспечения на микроуровне.

Постановка проблеми та актуальність. Ринок праці є важливим елементом ринкової економіки, який виконує найважливіші функції в системі відтворення робочої сили, розподілу її між галузями та секторами економіки, регулюючи обсяги попиту та пропозиції працівників, надаючи імпульс професійній і територіальній мобільності. У сучасному світі значний вплив на ринок праці здійснює зростаюча динаміка техніко-технологічних і організаційних інновацій, які поступово змінюють структуру національного виробництва, вектор розвитку ринку праці, кількісні та якісні потреби галузей економіки у робочій силі.

Ситуація, що склалась на ринку праці України, є прямо залежною від впливу багатьох факторів, наслідком чого стало формування трудоресурсної волатильності на ринку праці, яка характеризується вираженим дисбалансом попиту та пропозиції робочої сили за кількісними та якісними характеристиками. На ринку праці трудоресурсна волатильність стає серйозною проблемою, яка демонструє порушення рівноваги між пропозицією робочої сили та попитом на робочі місця, одночасно підкреслюючи наявність невикористаного трудового ресурсу при його дефіциті, що призводить до зниження обсягів промислового виробництва, створюючи обмеження національного економічного зростання.

За даних умов актуальним стає дослідження концептуальних поглядів на закономірності аспектів формування і розвитку ринку праці з позиції новітніх трендів трудоресурсного забезпечення, що передбачає змістовний аналіз відповідного теоретико-методологічного фундаменту з метою визначення напрямів протидії трудоресурсній волатильності.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та прикладні аспекти функціонування ринку праці склались під впливом фундаментальних досліджень представників економічної науки: А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.Б. Сей, К. Маркс, Дж. Кейнс, Р. Харрод та ін. Вчені-економісти сучасності – С. Бандур, Д. Богія, В. Василенко, В. Дружиніна, Е. Лібанова, Л. Лісогор, С. Калініна, Ю. Маршавін, В. Савченко та ін., – досліджували проблеми забезпечення рівноваги на ринку праці, регулювання його попиту та пропозиції, ефективного використання робочої сили, досягнення повної зайнятості. Беручи до уваги те, що наукових напрацювань за даною тематикою достатньо багато, слід акцентувати увагу

на вирішенні практичних питань, пов'язаних з нівелюванням впливу трудоворесурсної волатильності на український ринок праці, що вимагає вивчення і нового осмислення економічних теорій, які стосуються функціонування і розвитку ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. В системі ринкової економіки ринок праці є індикатором, стан якого дозволяє оцінити дієвість соціально-економічних перетворень. Сучасні погляди на ринок праці були сформовані тривалим процесом еволюції економічної думки щодо формування і розвитку даного ринку. Перші наукові дослідження в цій сфері стосувались ролі праці в економічній системі та висвітлювали проблеми її використання в умовах стихійної, нерегульованої ринкової економіки в Англії.

Економічна теорія XVIII–XIX ст. ґрунтувалась на доктрині, що джерелом багатства країни є земля та інші природні ресурси. В економічній науці почалась дискусія щодо необхідності й можливості державного втручання в економіку. Так, впевнений у досконалості ринкових регуляторів, А. Сміт заперечував доцільність державного регулювання, вважаючи, що вільна від державного регулювання ринкова економіка здатна забезпечувати повне використання виробничих ресурсів, в тому числі й праці [14, с. 60].

На відміну від А. Сміта, Д. Рікардо констатував наявність багатомірності видів праці, які створюють її вартість. Д. Рікардо стверджував, що до вартості праці також включається й вартість минулої праці, яка витрачена на засоби, інструменти та будівлі.

За Д. Рікардо, вартість не може складатись з доходів, оскільки є породженням праці [14, с. 66]. Д. Рікардо вперше ввів поняття «природна норма заробітної плати», яка відповідає фізіологічному мінімуму, необхідному для нормального відтворення робочої сили [14, с. 66].

Наукові погляди представників класичної школи формувались у часи, коли існувала вільна конкуренція, а ринкова система не переживала економічних криз. Така ситуація сприяла формуванню наукової думки, відповідно до якої ринкова система здатна забезпечити повне використання ресурсу праці. Класики трактували працю як один із факторів виробництва, фактично розглядаючи її як товар. Їх теорія передбачала, що повна зайнятість забезпечувала збалансованість попиту і пропозиції на ринку праці. Перехід від ручного, ремісничо-мануфактурного до великого машинного виробництва (промисловий переворот – друга половина XVIII ст.), сприяв розширенню діапазону досліджень праці та трудової діяльності людини.

Представник французької економічної думки Ж.Б. Сей, розвиваючи теорію А. Сміта, у власних працях «Трактат політичної економіки» (1830 р.) та «Курс політичної економіки» (1829–1830 рр.) вивчив роль ринку у задовільненні потреб людини. Ж.Б. Сей висунув думку, що людина виробляє і продає товари з метою придбання інших товарів, тобто виробництво створює свій власний попит [16, с. 70].

Наприкінці XIX ст. теорія ринку праці сформувалась у вигляді різних концепцій та шкіл. Еволюція класичної політичної економії сприяла формуванню принципово нових поглядів щодо виникнення, становлення та розвитку ринку праці. Відповідно до основних економічних вимог того часу, поступово відбуваються зміни у трактуванні термінів.

Так, К. Маркс уперше ввів у науковий обіг категорію «робоча сила» – сукупність фізичних і духовних здібностей, якими володіє організм [3, с. 23]. За К. Марксом, людина стає носієм праці, використовуючи власну робочу силу у процесі трудової діяльності.

Найбільш впливовим напрямком, що протистояв марксизму в економічній теорії у XIX ст., став *маржиналізм*. Теоретична думка представників маржиналізму підтверджувала, що вартість будь-якого товару визначається його граничною користю для людини, а не витратами праці на його виробництво [14, с. 15].

В останній третині XIX ст. на зміну класичній та марксистській економічній теоріям прийшла *неокласична теорія*, основною ідеєю якої стає теза про вільну конкуренцію та невтручання держави в регулювання економіки. Неокласики надають великого значення інвестиціям у розвиток людського капіталу, вважаючи його драйвером економічного зростання. У руслі даного напрямку економічної науки удосконалювались процеси

економіко-математичного аналізу, статистичного дослідження трендів і показників розвитку ринку праці, впливу кількісних і якісних показників ринку праці на динаміку ринків капіталу, робочої сили, інновацій.

Дж. Кейнс довів, що недостатній ефективний попит є основою негативних економічних явищ – економічних криз, низьких темпів зростання обсягів виробництва, безробіття тощо. Дж. Кейнс визнавав безробіття як найбільш гостру соціально-економічну проблему та вказував на певні важелі регулювання процесів, що відбуваються на ринку праці. Першочергову увагу Дж. Кейнс приділив компонентам ефективного попиту – споживанню й заощадженням (інвестиціям), а також факторам, які визначають рух цих компонентів [7, с. 168]. Висновки і пропозиції *кейнсіанської школи* обґрунтовували ідеї щодо необхідності державного регулювання ринкової економіки.

Зміна акценту в економічних дослідженнях призвела до появи нової школи, яка отримала пізніше назву *неокейнсіанської*. Велику роль у формуванні неокейнсіанства відіграли англійські вчені Р. Харрод та О. Домар. Зокрема, для забезпечення рівноваги на ринку праці теорія Р. Харрода передбачала дослідження сукупних показників, що доводили необхідність повного використання наявних ресурсів та систематичне державне регулювання економіки. В свою чергу, О. Домар висловив думку, що динамічна збалансованість сукупного попиту і сукупної пропозиції визначається динамікою інвестицій, які утворюють нові потужності і нові доходи [6, с. 166-170].

В теорії М. Фрідмена, засновника і провідного теоретика *монетаризму*, було розрізнено пропозицію праці і пропозицію робочої сили, а також попит на працю та попит на робочу силу. На думку вченого, під пропозицією праці розуміється пропозиція робочих місць, в свою чергу, під пропозицією робочої сили – незайняте економічно активне населення. М. Фрідмен підкреслював необхідність досягнення рівноваги між ринком праці і ринком робочої сили [8, с. 10].

На початку XIX-XX століття одним із напрямків сучасної економічної думки стає *інституціоналізм*. Науковці даного напрямку, зокрема Т. Веблен, Дж. Данлоп, Дж. Гелбрейт, В. Клер Мітчелл, Л. Ульман, вважали рушійною силою розвитку людського суспільства інститути, приділяли увагу аналізу професійних і галузевих відмінностей у структурі робочої сили і, відповідно, у рівнях заробітної плати [1, с. 26]. На переконання В. Клер Мітчелла інститути є втіленням певних меж, які безпосередньо створюють суспільство, структуруючи політичні, економічні та соціальні взаємодії.

У другій половині 70-х рр. XX століття, як реакція на кризові явища 1973–1975 рр., виникла *теорія «економіки пропозиції»*. Прихильниками цієї теорії стали А. Лаффер, Р. Мандель, М. Фелдстайн, М. Боскін, які вважали, що надмірний рівень оподаткування зменшує стимули до праці та обмежує свободу підприємництва.

Ретроспективне дослідження категорії «ринку праці» дозволило розробити *генезис економічних теорій ринку праці* (рис.1).

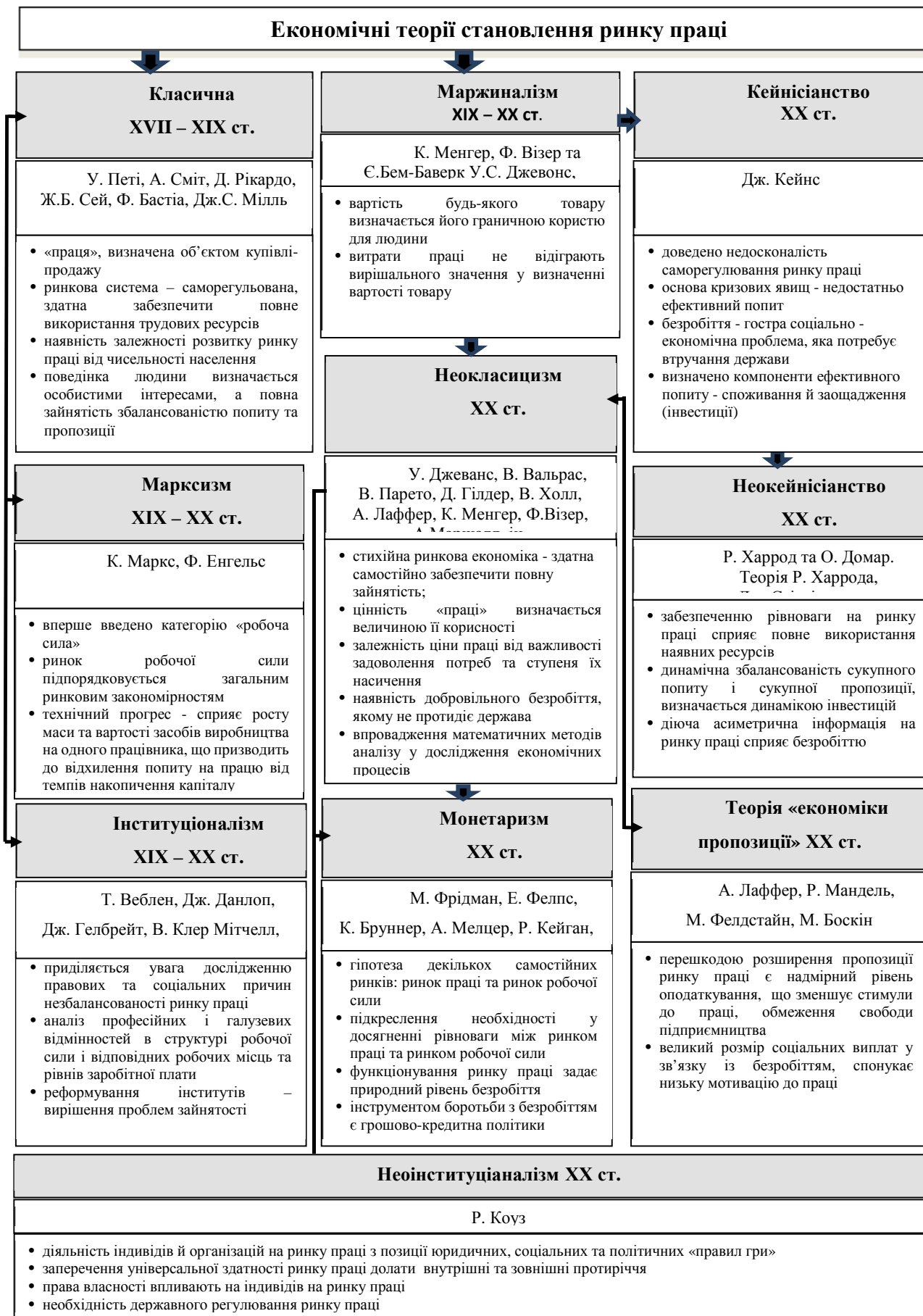

Рис.1. Генезис економічних теорій ринку праці, побудовано на основі узагальнення даних джерел [2, с. 15-25; 17, с. 315-346; 9, с. 167-168; 13, с.69-74].

Загалом ринок праці як складова ринкової економіки є системою суспільних відносин узгодження інтересів роботодавців та найманої робочої сили; сукупністю економічного зв'язку між попитом та пропозицією робочої сили; місцем перетину різних економічних та соціальних інтересів і функцій, місцем взаємовідносин окремого підприємства та його працівників, потенційних або фактичних, але зацікавлених у переході на нове місце роботи в межах організації [15, с. 30].

До основних компонентів ринку праці належить індивідуальна пропозиція, яка має певні особливості, тісно пов'язані як з потребами самого працівника, так і з потребами його родини. В свою чергу, праця виступає особливим товаром, який є сукупністю духовних, фізичних, інтелектуальних здібностей людини, що виражені як трудовий потенціал індивідуума. Традиційно у теорії ринку праці попит на робочу силу визначено кількістю праці, яка може бути придбана за певну ціну та за певний час. Попит на ринку праці формується кількістю відкритих вакансій на підприємствах усіх форм власності та залежить від рівня продуктивності праці та технічного оснащення виробництва. Закриття вакансій здійснюється шляхом найму роботодавцем фахівців з відповідним рівнем освіти та кваліфікації.

Таким чином, формуються відносини між найманим працівником та роботодавцем, які сприяють об'єднанню робочої сили та засобів виробництва, тим самим задовольняючи потреби перших у праці та заробітній платі, а других – у виробництві та прибутку. При цьому держава забезпечує баланс інтересів суб'єктів ринку праці, виступає посередником між роботодавцем та найманим працівником, створюючи умови для повного здійснення громадянами права на працю, забезпечуючи таким чином необхідну соціальну рівновагу. На основі проведеного дослідження, з урахуванням сучасних тенденцій розвитку ринку праці, побудуємо структурну схему функціонування ринку праці (рис. 2.).

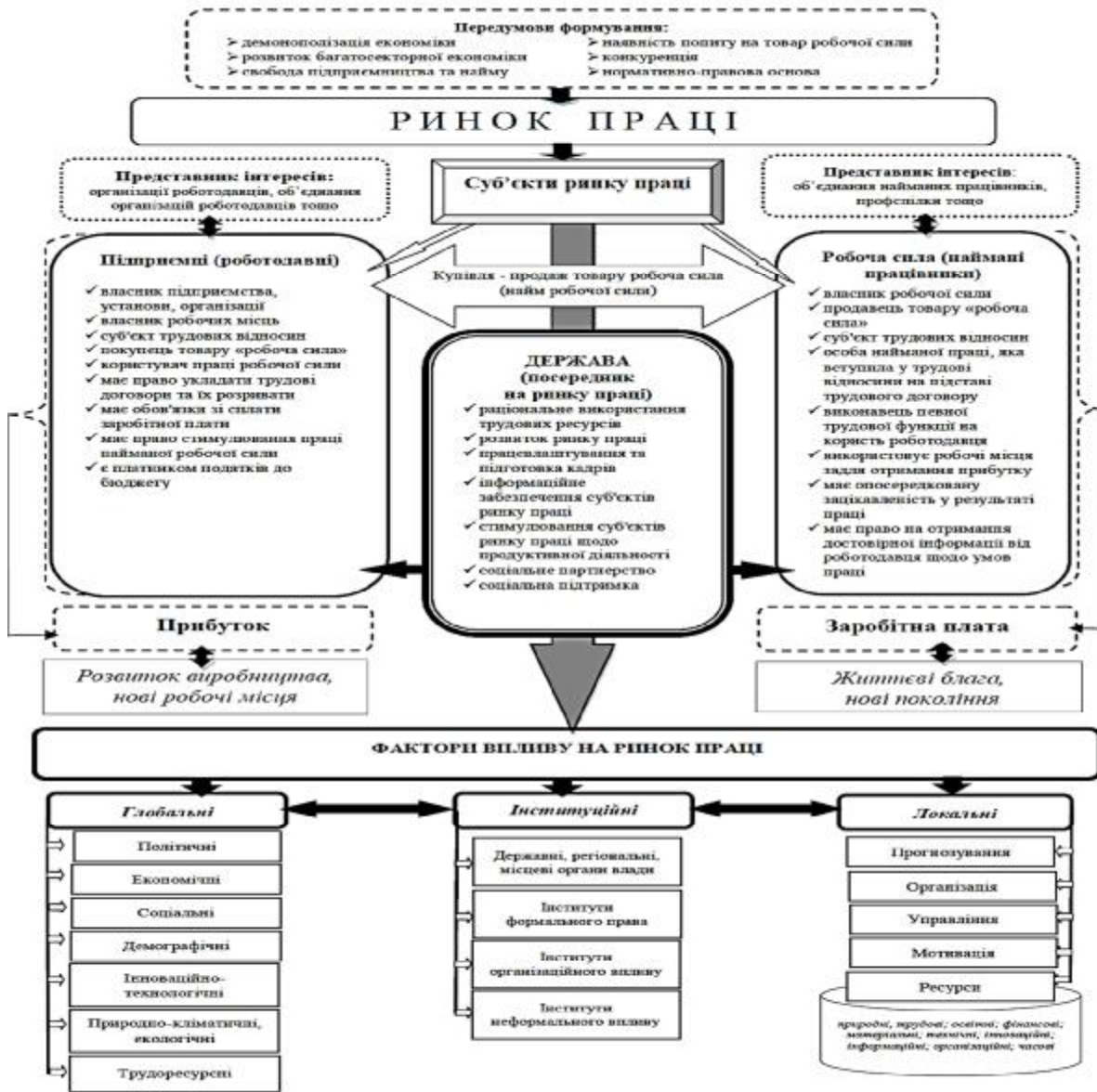

Рис. 2. Структурна схема функціонування ринку праці, побудовано та доповнено автором на основі узагальнення даних джерел [4; 3; 5; 9; 10; 11]

Таким чином, система відносин суб'єктів на ринку праці побудована за декількома складовими: по-перше, відносини між найманими працівниками та роботодавцями; по-друге, між суб'єктами та їх представниками; по-третє, між суб'єктами та державою.

На основі результатів проведеного дослідження можна запропонувати визначення поняття «*ринок праці*» як сфери ринкової економіки, де формування попиту та пропозиції робочої сили забезпечує реалізацію цільової спрямованості відтворювального процесу, виконуючи функцію збалансованості трудових ресурсів з робочими місцями, забезпечуючи розподіл та перерозподіл економічно активного населення, сприяючи зайнятості, посиленню ефективності використання людського потенціалу, подоланню структурних диспропорцій між попитом та пропозицією робочої сили, забезпечуючи підвищення якості робочої сили, мотивації до праці, трудову мобільність та гідну оплату праці. Ринок праці знаходиться під впливом значного числа факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Систематизація факторів впливу на розвиток ринку праці дозволяє поєднати їх у три групи: глобальні, інституціональні та локальні. Інституціональні та локальні фактори спрямовані на забезпечення формування пропозиції робочої сили відповідної чисельності та якості. За умов глобалізації посилюється нестабільність ринку праці та механізмів його формування – загальної пропозиції робочої сили та створення загального попиту (рис. 3).

ВПЛИВ ІНШИХ РИНКІВ НА МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РИНКУ ПРАЦІ

- світовий ринок праці
- ринок інформації
- фінансовий ринок
- ринок побутових та соціальних послуг
- споживчий ринок
- ринок освітніх і наукових послуг
- ринок культурних та духовних послуг
- ринок інновацій
- ринок засобів виробництва
- ринок охорони здоров'я
- ринок нерухомості

ГЛОБАЛЬНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РИНОК ПРАЦІ

ПОЛІТИЧНІ

- політична безпека та стабільність
- зовнішньополітична стратегія
- репутація політичних лідерів
- корупційна складова
- узгодженість між усіма гілками влади
- зовнішні або внутрішні військові конфлікти
- міжнародна політика тощо

ЕКОНОМІЧНІ

- збільшення обсягу і поліпшення якісного складу основного капіталу
- попит на продукцію
- експортно-імпорتنі відносини
- коливання національної валюти
- податкова політика, галузева структура господарства
- інфляція, тіньова економіка
- зростання підприємницької активності тощо

ДЕМОГРАФІЧНІ

- демографічна криза
- демографічний вибух
- відтворення населення
- смертність
- тривалість життя населення
- статево-вікова структура
- стан здоров'я
- міграційний рух тощо

СОЦІАЛЬНІ

- соціальні інститути
- соціальна структура суспільства
- трудовий потенціал
- інтенсивність та структура трудової мобільності
- рівень освіти та професійної підготовки
- мотиваційні механізми економічної поведінки
- фінансування соціальних програм
- культурна орієнтація населення тощо

ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ

- енергоефективність виробництва
- інноваційні технології
- інноваційна діяльність
- інноваційний потенціал
- інноваційна культура
- науково-технічний прогрес
- розвиток інтернет-технологій тощо

ПРИРОДНО-КЛІМАТИЧНІ, ЕКОЛОГІЧНІ

- географічні координати
- локально-сусідське політико-географічне положення
- природно-ресурсний потенціал території
- катаклізми, стихійні лиха, катастрофи
- техногенні аварії, антропогенні катастрофи
- деградація природного середовища під впливом результатів виробничої діяльності тощо

ТРУДОРЕСУРСНІ

- управління процесом формування трудових ресурсів у кількісному аспекті, виявлення їх додаткового резерву
- забезпечення підготовки трудових ресурсів, у тому числі профорієнтації, підтримка конкурентоспроможності протягом життя
- управління розподілом, перерозподілом трудових ресурсів
- забезпечення повного та ефективного використання існуючого трудового ресурсу та його перспективної складової

Рис. 3. Глобальні фактори впливу на розвиток ринку праці, побудовано автором на основі узагальнення даних джерел [12, с. 137-139; 4, с. 223; 3, с. 37]

Під зовнішнім впливом ринок праці деформується, набуваючи ознак волатильності (від англ. *volatility* – мінливість, неоднорідність, несталість), яка, в першу чергу, виражена дисбалансом між професійно-кваліфікаційними вимогами до робочої сили та її реальним станом.

Трансформація вимог до працівника стає наслідком як змін ринку праці, так і змін рівня розвитку трудового потенціалу робочої сили. Розподільчі функції ринку праці, які не здатні задовольнити сучасний попит на робочу силу у кількісному та якісному вимірі, стають проявом трудоресурсної волатильності, яка у довгостроковій перспективі призведе до скорочення сукупної пропозиції робочої сили. Враховуючи те, що одним із факторів економічного зростання, який визначає масштаби реального обсягу виробництва та підвищення його ефективності, є збільшення чисельності та підвищення якості трудових ресурсів, наявність трудоресурсної волатильності стає прямим чинником стримування здатності до національного економічного розвитку.

За таких умов український ринок праці потребує пошуку механізмів підвищення конкурентоспроможності робочої сили та створення стимулів, які здатні спонукати населення до продуктивної праці. Вирішення регуляторною політикою конкретних завдань щодо формування й розвитку ринку праці в умовах трудоресурсної волатильності має здійснюватись в рамках загальнонаціональної цільової стратегії зайнятості населення, з урахуванням структурних особливостей відповідності попиту та пропозиції на регіональному рівні. Зазначена стратегія, *по-перше*, має бути спрямована на гармонійне поєднання державних й ринкових регуляторів, *по-друге*, бути націлена на стратегічний розвиток робочої сили через приведення характеристик останньої у відповідність до попиту, *по-третє*, має бути здатна ефективно реалізовувати функцію кадрового забезпечення на мікрорівні.

Список використаних джерел:

1. Васильченко В. С., Василенко П. М. Ринок праці та зайнятість / В. С. Васильченко, П. М. Василенко / Ч.1. – К. : ППК ДСЗУ. – 2005. – 246 с.
2. Гукасьян Г. М. Экономическая теория. 3-е изд. – СПб. : Питер, 2010. – 512 с.
3. Дружиніна В. В. Місцевий ринок праці: умови функціонування, методи та способи забезпечення збалансованості: монографія / В. В. Дружиніна; наук. ред. В. М. Василенко; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: Юго-Восток, 2014. – 366 с.
4. Зуб М. Я. Фактори впливу на розвиток регіонального ринку праці / М. Я. Зуб // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 5. – Т. 1 – С. 221 – 224 URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_5_1/pdf/221-224.pdf
5. Калина А. В. Ринок праці (національний та міжнародний аспекти): навч. посіб. / А. В. Калина. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 216 с. : іл. – Бібліогр. : С. 210 – 213.
6. Кириленко В. В. Історія економічних вчень: Навчальний посібник / За ред. В. В. Кириленка. – Тернопіль: «Економічна думка», 2007. – 233 с.
7. Мацелюх Н. П., Максименко І. А. Економічні теорії в системі наукових економічних знань / Н. П. Мацелюх, І. А. Максименко, В. В. Мартиненко, М. М. Телищук та ін. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. – 226 с.
8. Маршавін Ю. М. Ринок праці та функціонування державної служби зайнятості – К. : Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості, 1998. – 169 с.
9. Мороз В. Інститути ринку праці як об'єкт державно - управлінського впливу на трудовий потенціал країни / В. Мороз // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2013. – № 2. – С. 98 – 107. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2013_2_14.
10. Нартюк О. В. Сучасні чинники впливу на зайнятість економічно активного населення в трудовонадлишкових регіонах України / О. В. Нартюк // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. – 2016. – Вип. 1. – С. 239 – 245. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2016_1_41.

11. Павлюк Т. І. Особливості ринку праці в Україні / Павлюк Т. І., Ковальова А. А., Ніколайчук Н. П. // Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. – 2015. – Вип. 8. – С. 876 – 881. – URL : <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/184.pdf>.
12. Рубежанська В. О. Вплив факторів зовнішнього середовища на сучасний ринок праці / В.О. Рубежанська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 20. – Ч. 2. – С. 136 – 140.
13. Смедлаева Э. М. Эволюция концепции «рынок труда» / Э. М. Смедлаева // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 197, Т. 2. – С. 69 – 74. – URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/54786>.
14. Тарасевич В. М. Історія економічних вчень / за ред. Тарасевича В. М., Петруні Ю. Є. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 352 с.
15. Телищук М. М. Історія економіки та економічної думки (у схемах і таблицях) / М. М. Телищук, М. М. Телищук. – Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2015. – 556 с.
16. Шлендер П. Э. Рынок труда / Под ред. проф. П. Э. Шлендера. – М. : Вузовский учебник, 2004. – 208 с.
17. Якобчук В. П. Історія економіки та економічної думки / В. П. Якобчук, Ю. В. Богоявленська, С. В. Тищенко – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 476 с.

References (BSI):

1. Vasilchenko V.S., Vasilenko P.M. (2005), "Labor Market and Employment", ["Rinok praci ta zajnjatist"], V.S. Vasilchenko, P.M. Vasilenko, Part 1, K.: PES PES, 246 p.
2. Gukasyan G.M. (2010), "Economic theory", ["Jekonomicheskaja teorija"], 3rd ed., St. Petersburg., Peter, 512 p.
3. Druzhinina V.V. (2014), "Local labor market: operating conditions, methods and methods of ensuring balance", ["Misevij rinok praci: umovi funkcionuvannja, metodi ta sposobi zabezpechennja zbalansovanosti"], monograph, V.V. Druzhinina, Sciences. ed. V.M. Vasilenko, NAS of Ukraine, Institute of Economic and Legal Research, Donetsk: Southeast, 366 p.
4. Zub M.Y. (2009), "Factors of influence on the development of the regional labor market", ["Faktori vplivu na rozvitok regional'nogo rinku praci"], M.Y. Zub, Bulletin of the Khmelnytsky National University, No. 5., Vol. 1, pp. 221 - 224 available at: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_5_1/pdf/221-224.pdf
5. Kalina A.V. (2010), "Labor market (national and international aspects)", ["Rinok praci (nacional'nij ta mizhnarodnij aspekti)], textbook. tool., A.V. Kalina, K., SE "View. House of Personnel, pp. 210 - 213.
6. Kyrylenko V.V. (2007), "History of economic doctrines", ["Istorija ekonomichnih vchen"], textbook, Ed. V.V. Kirilenko, Ternopil: «Economic Thought», 233 p.
7. Matselyukh N.P., Maksimenko I.A. (2015), "Economic theories in the system of scientific economic knowledge", ["Ekonomichni teorii v sistemi naukovih ekonomichnih znan"], N.P. Matselyukh, I.A. Maksimenko, V.V. Martynenko, M.M. Telishchuk and others, K., Center for Educational Literature, 226 p.
8. Marshavin Yu. M. (1998), "The Labor Market and Functioning of the State Employment Service", ["Rinok praci ta funkcionuvannja derzhavnoi sluzhbi zajnjatosti"], K, Institute of Training of the State Employment Service, 169 p.
9. Moroz V. (2013), "Labor Market Institutes as Object of State and Administrative Influence on Labor Potential of the Country", ["Instituti rinku praci jak ob'ekt derzhavno - upravlinskogo vplivu na trudovij potencial kraïni"], V. Moroz, Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, No. 2, pp. 98 – 107, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2013_2_14.
10. Nartyuk O.V. (2016), "Modern factors of influence on employment of economically active population in the labor-deprived regions of Ukraine", ["Suchasni chinniki vplivu na zajnjatist' ekonomichno aktivnogo naselennja v trudonadliskovih regionah Ukraïni"], O.V. Nartyuk, Scientific Bulletin of the Mukachevo State University. Avg. Economy, VIP. 1, pp.239–245, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2016_1_41.
11. Pavlyuk T.I., (2015), "Peculiarities of the labor market in Ukraine", ["Osoblivosti rinku praci v Ukraïni"], T.I. Pavlyuk, A.A. Kovaleva, N.P. Nikolaychuk, Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlinsky, Vip. 8, pp. 876 – 881, available at: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/184.pdf>.
12. Rubezhanskaya V.A. (2016), "Influence of environmental factors on the modern labor market", ["Vpliv faktoriv zovnishn'ogo seredovishha na suchasnij rinok praci"], V.O.Rubezhanskaya, Scientific Bulletin of the Kherson State University, VIP. 20, Part 2, pp. 136 - 140.
13. Smedlaeva E. M. (2011), "Evolution of the concept of "labor market"", ["Jevolucija koncepcii «rynok truda»"], E. M. Smedlaeva, Culture of the peoples of the Black Sea, No. 197, T. 2, pp. 69 – 74, available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/54786>.
14. Tarasevich V.M. (2013), "History of economic doctrines", ["Istorija ekonomichnih vchen"], ed. Tarasevich V.M., Petruni Yu. E, K., "Center for Educational Literature", 352 p.
15. Telishchuk M.M. (2015), "History of Economics and Economic Thought (in diagrams and tables), M.M. Telishchuk, M.M. Telishchuk, Irpin, Publisher of the National University of the STS of Ukraine, 556 p.
16. Schlender P. E. (2004), "Labor Market", ["Istorija ekonomiki ta ekonomichnoi dumki (u shemah i tablicjah)], Ed. prof. P.E. Schlender, M., Vuzovsky textbook, 208 p.
17. Yakobchuk V.P. (2015), "History of Economics and Economic Thought", ["Istorija ekonomiki ta ekonomichnoi dumki"], V.P. Yakobchuk, Yu. V. Bogoyavlenskaya, S.V. Tyshchenko, K, "Center for Educational Literature", 476 p.

Keywords: *population; living standards; welfare; poverty; income; social standards.*

Ключові слова: *населення; рівень життя; добробут; бідність; доходи; соціальні стандарти.*

Ключевые слова: *население; уровень жизни; благосостояние; бедность; доходы; социальные стандарты.*

*Рецензент: Калініна С. П., професор кафедри управління персоналом та економіки праці, д. е. н., професор,
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, м. Київ*

Перевірено на плагіат системою:

<https://corp.eu.unicheck.com/similarity/report/c602ee4763de4d289cedb3f560ad2b81>